

**Силабус курсу “НАРОДНА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНЦІВ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ”
2020–2021 навчального року**

Назва курсу	Народна обрядовість українців: традиції та новації
Адреса викладання курсу	Інститут народознавства НАН України
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Відділ історичної етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 гуманітарні науки; 032 історія та археологія
Викладачі курсу	Мовна Уляна Василівна, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історичної етнології
Контактна інформація викладачів	Movna@nas.gov.ua
Консультації по курсу відбуваються	Щовівторка, 13:00–15:30 год. (пр. Свободи, 15, каб. 47)
Сторінка курсу	
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб оволодіти методикою наукових досліджень зі сфери історичної етнології. Тому курс репрезентує як огляд концепцій генезису та шляхів еволюції народної обрядовості українців, так і процесів та інструментів, які потрібні для їх самостійного студіювання.
Коротка анотація курсу	Дисципліна “Народна обрядовість українців: традиції та новації” є вибірковою дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія (спеціалізації “етнологія”), яка викладається в 6 семестрі в обсязі п'ятьох кредитів (150 годин) (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Основною метою вибіркового навчального курсу “Народна обрядовість українців: традиції та новації” є ознайомлення аспірантів з історією розвитку української народної обрядовості та структурою традиційної календарної, родинної та трудової (землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної) обрядовості українського народу. Використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувати у майбутніх дослідників-етнологів знання про світоглядну сферу традиційно-побутової культури українського народу, зокрема про народну обрядовість. Розглянути історичний розвиток календарних свят українців, проаналізувати головні віхи річного кола українського хлібороба, змістове наповнення народних свят у різних етнографічних районах України. Висвітлити родинну обрядовість, яка в образно-символічній формі відзначала певні етапи життя людини і найважливіші стадії розвитку родини в її життєвому циклі (утворення сім'ї, народження дитини, смерть когось з членів родини). Розкрити структуру обрядовості, пов'язаної з трудовою та професійною діяльністю як органічною складовою святково-обрядової культури.

	<p>Встановити загальноукраїнські та локальні особливості народної обрядовості, простежити трансформаційні зміни та новації, що відбуваються у сучасному святковому просторі України.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. Київ, 2000. 2. Курочкін О. Святковий рік українця від давнини до сучасності. Біла Церква, 2014. 3. Мовна У. Бджільництво: український обрядовий контекст. Львів, 2017. 4. Сілецький Р. Традиційна будівельна обрядовість українців. Львів, 2011. <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арсенич П. І., Базак М. І., Болтарович З. Є. та ін. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1987. 2. Артюх Л. Ф., Балушок В. Г., Болтарович З. Є. та ін. Поділля: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1994. 3. Артюх Л. Ф., Гаврилюк Н. К., Горленко В. Ф. та ін. Етнографія Києва і Київщини. Традиції і сучасність. Київ, 1986. 4. Балушок В. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових організацій. Київ, 1993. 5. Болтарович З. Є., Будзан А. Ф., Гарасимчук Р. П. та ін. Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1983. 6. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. Київ, 1988. 7. Борисенко В., Вишневська Г., Гаврилюк Ю. та ін. Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1997. 8. Босик З. Родинна обрядовість: трансформація і архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпрянщини. Київ, 2010. 9. Весілля: у 2 кн. Київ, 1970. 10. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ, 1995. 11. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ, 1991. Т. 1-2. 12. Гузій Р. З народної танатології: карпатознавчі розсліди. Львів, 2007. 13. Кайндль Р. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. Чернівці, 2000. 14. Килимник С. Український рік в історичному освітленні: у 3 кн., 6 т. Київ, 1994. 15. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. Київ, 1990. 16. Кокошинський О. Родильні, весільні та поховальні традиції у домашній обрядовості українців Півдня (на матеріалах Дніпропетровської, Запорізької та Херсонської областей). Запоріжжя, 2007. 17. Кондратович О. Весілля на Поліссі. Луцьк, 1996. 18. Кондратович О. Українські звичаї. Народина. Коса ж моя...

	<p>Луцьк, 2007.</p> <p>19. Конопка В., Зюбровський А. “Від зернини до хлібини”: семантико-структурний аналіз хліборобського побуту українців (на матеріалах Південно-Західного історико-етнографічного регіону України). Львів, 2018.</p> <p>20. Кримський А. Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного. Черкаси, 2009.</p> <p>21. Кушнір В., Петрова Н. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20-80-ті рр. ХХ ст.). Одеса, 2008.</p> <p>22. Лемківщина: Історико-етнографічне дослідження. У 2 т. Львів, 1999. 2002. Т. 2: Духовна культура.</p> <p>23. Лозинський Й. Українське весілля. Київ, 1992.</p> <p>24. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. Київ, 2002.</p> <p>25. Маховська С. Дитина: родини, хрестини, перші кроки (родинно-обрядовий та дитячий фольклор Хмельниччини). Кам’янець-Подільський, 2013.</p> <p>26. Несен І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ-ХХ ст.). Київ, 2005.</p> <p>27. Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1997. Вип. 1: Київське Полісся. 1994.</p> <p>28. Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 2003. Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996.</p> <p>29. Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1999. Вип. 2: Овручина. 1995.</p> <p>30. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 1993.</p> <p>31. Сушко В. Життя нескінченне: поховальна обрядовість українців Слобожанщини ХІХ-ХХ ст. Харків, 2012.</p> <p>32. Українці: історико-етнографічна монографія. У 2 кн. Опішне, 1999.</p> <p>33. Українці: народні вірування, повір’я, демонологія. Київ, 1991.</p> <p>34. Чубинський П. Календарь народных обычаев и обрядов. Київ, 1993.</p>
Тривалість курсу	150 год.
Обсяг курсу	50 години аудиторних занять. З них 26 години лекцій, 24 годин практичних занять та 100 годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	<p>Вимоги до знань та вмінь.</p> <p>Аспірант повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - історію розвитку української народної обрядовості та основні аспекти її історико-етнологічного вивчення; - витоки народного календаря; - структуру календарної, родинної та трудової (землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної) обрядовості українського народу.

	<ul style="list-style-type: none"> - семантику народної обрядовості; - загальноукраїнські та локальні особливості народних звичаїв та обрядів; - традиційне та нове в характеристиці обрядових явищ. <p><i>Зміст понять:</i> обряд, ритуал, структура народної обрядовості (календарної, родинної, трудової – землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної), світоглядні уявлення, звичай, етнолокальні особливості народної обрядовості, атрибут обряду, сучасні трансформаційні процеси.</p> <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовувати сучасні принципи та методики проведення етнологічних досліджень; - досліджувати обрядові практики українців у специфічних культурно-історичних та соціально-економічних контекстах; - виявляти етнічні та загальнослов'янські елементи народної обрядовості українського етносу; - залучати до дослідження різноманітні джерела з суміжних дисциплін (етнографічні, фольклорні, історичні, археологічні, лінгвістичні, мистецтвознавчі).
Ключові слова	Етнологія, обряд, обрядовість, традиційна календарна, родинна та трудова обрядовість, звичай, етнолокальні особливості, атрибут обряду, сучасні трансформаційні процеси.
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій і практичних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вступ до дисципліни. 2. Витоки народного календаря. 3. Календарні свята феодальної та ранньомодерної доби. 4. Річний цикл народних свят. 5. Рослинна символіка календарних обрядів. 6. Святковий календар українців: новації і трансформації. 7. Родильні звичаї та обряди. 8. Традиційна весільна обрядовість та її структура. 9. Похоронно-поминальні обряди. 10. Землеробська обрядовість. 11. Тваринницька обрядовість. 12. Бджолярська обрядовість. 13. Будівельна обрядовість.
Підсумковий контроль, форма	Диференційований залік
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з дисциплін: Етнологія України, Історія України, достатніх для сприйняття категоріального апарату навчального курсу “Народна обрядовість українців: традиції та новації”.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекції, практичні заняття, навчальні проєкти, творча наукова робота

<p>Необхідне обладнання</p> <p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • практичні: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 30. • контрольний замір (модуль) у формі самостійної творчої роботи: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 20. • залік: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів – 50. <p>Підсумкова максимальна кількість балів – 100.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що аспіранти виконають домашню творчу роботу із заздалегідь обраної теми. Академічна доброчесність: Очікується, що роботи аспірантів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших дослідників становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності у творчій роботі аспіранта є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі аспіранти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Література. Уся література, яку аспіранти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Аспіранти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані на практичних заняттях, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність аспірантів під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні аспекти дослідження народної обрядовості українців. 2. Еволюція розвитку календарної обрядовості в історичній ретроспективі. 3. Уявлення про час у найдавніших культурах та архаїчній міфології. Сезонний поділ часу. 4. Святково-обрядове життя українців доби Литовсько-Руської держави. 5. Святково-ігрове буття українців XVII-XVIII ст. 6. Осінньо-зимовий період річного циклу календарних свят. 7. Обрядові дії весняно-літнього циклу. 8. Локальні різновиди народних свят у різних етнографічних районах України. 9. Рослини як обрядові атрибути.

	<ul style="list-style-type: none"> 10. Святковий календар українців: новації і трансформації. 11. Пологова обрядовість українців. 12. Структура української весільної обрядовості та її локальні різновиди. 13. Поминальні обряди українців: індивідуальні та календарні. 14. Жниварська обрядовість українців. 15. Ритуальне оформлення початку і закінчення пасівницького сезону в українців Карпат. 16. Постать традиційного українського пасічника. 17. Пасічницькі мотиви українського народного календаря. 18. Звичаєво-обрядові аспекти вибору будівельного матеріалу, місця і часу будівництва на території України.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенні курсу.</p>